

חלוקת שלל המלחמה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: שָׂא אֶת רֹאשׁ מִלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָה אֹתָהּ וְאַלְעֹזֶר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה: וְחִצִּית אֶת הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיְצָאִים לְצַבָּא וּבֵין כָּל הָעֵדָה: (במדבר לא כה-כז).¹

וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא תַעֲשׂוּ כֵן אַחֵי אֶת אֲשֶׁר נָתַן ה' לָנוּ וְנִשְׁמַר אֶתְנוּ וְיִתֵּן אֶת הַגְּדוּד הַבָּא עֲלֵינוּ בְיַדְנוּ: וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם לְדַבֵּר הַזֶּה כִּי כַחֲלֵק הַיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וּכְחֲלֵק הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּלִים יִחְדּוּ יַחְלְקוּ: ס וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה וַיִּשְׁמָה לְחַק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (שמואל א ל כג-כה).²

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סָדָם אֶל אַבְרָם תָּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכָּשׁ קַח לָךְ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סָדָם הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל אֵל עֲלִיוֹן קִנְיָה שְׂמִים וְאָרֶץ: אִם מַחוּט וְעַד שְׂרוּף נָעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אַבְרָם: בְּלַעֲדִי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֲלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשַׁבֵּל וּמִמְרָא הֵם יִקְחוּ חֲלָקָם: (בראשית יד כא-כד).³

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרשת מטות פרק לא סימן כו

"שא את ראש מלקוח וגו' וחצית את המלקוח". בזה המקום צוה הקב"ה לעשות, כשם שעשה אברהם, שאמר: "ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם" (בראשית יד כד), אעפ"י שלא היו עמו. כמו שאמר דוד: "כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלקו" (שמואל א ל כד). ולפי שעשה כן, צוה הקב"ה ליתן מכס קטן, אבל השאר שלא הלכו צוה ליתן אחד מחמשים בתרומה.⁴

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת מטות דף קמ עמוד א

"וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה". נאמר באברהם: "ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם" (בראשית יד). וכן הוא אומר בדוד: "כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלקו" (שמואל א ל). וכתוב: "ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט לישראל עד היום הזה" (שם).⁵ ידענו שהיה חוק לישראל בא מימות משה רבינו, אלא שחידש דוד ההלכה להיקבע בישראל ונקרא על שמו חוק זה, מפני שעמד בפרץ כנגד כל איש רע ובליעל. ואמר: "ומי ישמע לכם לדבר הזה" (שם). וכן כל מצוה ומצוה שמשכתחת מישראל ובא נביא או חכם לחדשה על בוריה כאלו הוא קבלה מהר סיני, שנאמר: "ברה היא ליולדתה" (שיר השירים ו).⁶

¹ פסוקים אלה מורים לאנשי הצבא שחזרו עם השלל ממלחמת מדין להתחלק בשלל בינם ובין "כל העדה". מעט מפרשים מתייחסים לנושא זה על אתר. רש"י טורח להסביר בפסוק כז: "וחצית ... חציו לאלו וחציו לאלו", היינו שמדובר בחצי אבסולוטי ולא יחסי. ראה גם פירושו בפסוק מב: "וממחצית בני ישראל אשר חצה משה לעדה והוציאה להם מן האנשים הצובאים". המחצית לכלל העדה כאילו הוצאה מאנשי הצבא.

² ראה פירוש דעת מקרא על פסוקים אלה שמדגיש שהיושבים על הכלים היו אלה שפגרו במרדף אחרי העמלקי אשר פשטו על צקלג (כאשר דוד יצא למלחמת שאול והפלישתים). ראה שם פסוקים ט-י: "וַיִּלָּךְ דָּוִד הוּא וְשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַנּוֹתְרִים עֲמְדוֹ: וַיִּרְדֹּף דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּעֲמֵדוּ מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר פָּגְרוּ מֵעֵבֶר אֶת נַחַל הַבְּשׂוֹר. וְכַעַת הֵם פּוֹגְשִׁים אוֹתָם: וַיָּבֹאוּ דָוִד אֶל מֵאוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר פָּגְרוּ מִלֶּקֶת אַחֲרֵי דָוִד וַיִּשְׁיִבֵם בְּנַחַל הַבְּשׂוֹר וַיִּצְאוּ לְקִרְאֵת דָּוִד וְלְקִרְאֵת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּגַּשׁ דָּוִד אֶת הָעָם וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם". אין פלא שהיו שעררו על זכותם של המפגרים לזכות בשלל. השווה עם יציאתו של דוד למלחמה על נבל הכרמלי שם מראש נחלקו האנשים ליוצאים למלחמה וליושבים על הכלים (שומרי מאהל): "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאֲנָשָׁיו חָגְרוּ אִישׁ אֶת חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ אִישׁ אֶת חַרְבּוֹ וַיַּחְגְּרוּ גַם דָּוִד אֶת חַרְבּוֹ וַיַּעֲלֵנוּ אַחֲרָי דָּוִד כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וּמֵאוֹת אִישׁ יָשְׁבוּ עַל הַכְּלִים" (שמואל א כה ג).³

³ זו מלחמת אברהם עם ארבעה המלכים שבאו מהצפון והכו את חמשת מלכי סדום וסביבותיה. אברהם יוצא להציל את לוט בן אחיו ומציל אגב כך את כל הנפש והרכוש ששבו מלכי הצפון. ושם גם המפגש המרתק בין מלכי צדק מלך שלם (הוא שם בן נח עפ"י המדרש) "והוא כהן לאל עליון" ובין אברהם שמכבד אותו ונותן לו "מעשר מכל". ראה דברינו [מפגשי אברהם עם תושבי הארץ אשר אראך](#) בפרשת לך לך.

⁴ מדרש זה יוצר את המשולש אברהם-משה-דוד בנושא חלוקת השלל. בסיס המשולש הוא הציווי למשה בפרשתנו המסתמך על התקדים של אברהם: "כשם שעשה אברהם". דוד רק ממשיך אותם. המדרש מתעלם מהמילים הברורות בספר שמואל: "וישימה לחוק ומשפט לישראל עד היום הזה". ויש עוד בעיות בהשוואה בין שלושה המקרים ובהבנה איך באמת התבצעה החלוקה: מי הם "תופשי המלחמה" בפרשתנו? הלוחמים או גם היושבים על הכלים? מה היא הנתניה "לכל העדה" בפרשתנו? לכל אחד ואחד מישראל או שמא לראשי העדה למעין קופה ציבורית? מה פשר הרכוש שאברהם מחזיר למלך סדום? המדרש מצייץ בסופו את ההבדל במכס בין תופשי המלחמה ובין "כל העדה" (אחד מחמש מאות מול אחד מחמישים) ונראה שאם "כל העדה" הם באמת כל העם, אזי כל אחד מקבל משהו מזערי אם לא סמלי. ויוצאי הצבא שלכאורה וויתרו למען הכלל, אכן קבלו יותר.

⁵ אלה שלושה המקורות המרכזיים, כפי שהבאנו בהרחבה בראש דברינו. לא שניים – שלושה! איך נסדר אותם?

⁶ בגישת מדרש זה, הציווי של משה בפרשתנו הוא הבסיס, הוא הפרמול להלכה של מה שעשה אברהם בכך "החוק הטבעי" או "משפטי המדינות וחוקיהם" והנהגותיהם (כלשון רמב"ן ורבי אשר בן בחיי במספר מקומות). פרשתנו היא העיקר היא "החוק לישראל מימות משה רבנו". אלא שבימי דוד קמו "כל איש רע ובלעל" ובקשו להפר את החוק הזה ודוד מחדש בכל עוז את ההלכה ולפיכך נקראת ההלכה על שמו. ואגב השתלשלות זו מאברהם דרך משה לדוד, באנו לנושא הרחב של המשולש: התורה שקיימו האבות – מתן

בראשית רבה מג ט, פרשת לך לך

"בלעדי רק אשר אכלו הנערים" – זהו שכתוב: "וינען כל איש רע ובלעל מהאנשים אשר הלכו עם דוד ויאמרו יען אשר לא הלכו עמי לא נתן להם מהשקל אשר הצלנו כי אם איש את אשתו ואת בניו וינהגו וינלכו: 7 ויאמר דוד לא תעשו כן אחי את אשר נתן ה' לנו וישמר אתנו ויתן את הגדוד הבא עלינו בידנו: ומי ישמע לכם לדבר הזה כי כחלק הירד במלחמה וכחלק הישב על הכלים יחדו יחלקו: ויהי מהיום ההוא ומעלה וישמח לחק ולמשפט לישראל עד היום הזה" (שמואל א ל כב-כה) - אמר רבי יודן: "והלאה" אין כתיב כאן, אלא "ומעלה". וממי למד? מאברהם זקינו שאמר: בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי: ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם".⁸

אברבנאל שמואל א פרק ל פסוק כה

"ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחק ולמשפט לישראל", רוצה לומר שלא יהיה שלל המלחמה לבד ללוחמים, כי אם גם כן לכל המתעסקים בענייני המלחמה, אם בשמירת הכלים ואם בשמירת המעברות ושאר הדברים הצריכים להצלת הנלחמים ... אבל ראוי שנדע כאן איך נסתפקו אנשי דוד בזה? ואיך אמר הכתוב שדוד שמו לחוק? אחרי שכבר מצאנו שצוה האל יתברך למשה ע"ה עליו במלחמת מדין ... ואם כבר צוה השם עליו איכה ואיככה אמרו אנשי דוד לא נתן להם מהשלל? ולמה דוד בתוכחתו אותם לא זכר המצוה האלקית שבאה על כיוצא בזה? ואיך שמו דוד לחוק אם היה קודם זה מצוה אלקית?⁹

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת לך לך פרק יד סימן כד

"בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם" - זה הוא שמצינו בדוד, דכתיב: "ויהי מן היום ההוא ומעלה" (שמואל א ל כה). א"ר יהודה: והלאה אין כתיב כאן, אלא ומעלה. ממי למד? מאברהם זקנו, שנאמר: "בלעדי רק אשר אכלו הנערים", וכן אמר דוד: "כחלק היוצאים במלחמה וכחלק היושבים על הכלים יחדו יחלקו" (שם שם כד).¹⁰ וכן מצינו בתורה, דכתיב: "וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה היוצאים בצבא ובין כל העדה" (במדבר לא כז). ומה שעשה דוד - מן התורה עשה. ומה שכתוב: "וישימה דוד לחוק" (ש"א ל כה), כי נשתכחה מצוה זו וחדשה הוא ונקראת על שמו. למדנו: כל המחדש דבר שנהיה ונשתכח, בהתחדשו נקראת על שמו.¹¹

תורה בימי משה – תקנות וחידושי הדורות. ראה דברינו [קיימו האבות את התורה](#) בפרשת תולדות ומנגד הביטוי בחז"ל "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה" שעליו טרם זכינו לכתוב (ביטוי שקשור מאד לבית דוד).

⁷ כמו שהציע מלך סדום: "תן לי הנפש והרכוש קח לך". אלא ששם זו הצעה בנדיבות לאברהם ובהכרה שכל הרכוש שייך לו כמו שניצח במלחמה. ואילו כאן, בא הדבר ברשעות לב: מספיק שהצלנו להם את נפשות ביתם, מהשלל לא יקבלו מאומה.

⁸ המדרשים והפרשנים העומדים בפרשת לך לך יוצרים קשר ישיר אברהם-דוד ומתעלמים ממלחמת מדין ומהציווי של משה בפרשתנו. אולי בשל השאלות שעוררנו לעיל. ראה בדומה פירוש רש"י בפרשת לך לך, בראשית יד כד (בעקבות מדרש בראשית רבה): "הנערים - עבדי אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכם, וענר וחבריו ישבו על הכלים לשמור, אפילו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל כד) כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלקו. ולכן נאמר (שם פסוק כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם". מאברהם לדוד. כך גם רש"י בספר שמואל א ל כה: "מהיום ההוא ומעלה - לא נאמר והלאה אלא ומעלה. כבר הנהיג אברהם בחוק זה בלעדי רק אשר אכלו הנערים וגו' - הם היושבים על הכלים וחלק האנשים ההולכים במלחמה בבראשית רבה". ראה גם מדרש אגדה (בובר) בראשית יד כד, פרשת לך לך: "בלעדי רק אשר אכלו הנערים - הם אשכול וממרא שישבו על הכלים: הם יקחו חלקם - כמה דהוא אמר: כי כחלק היורד במלחמה וגו' (שמואל א ל כד). וזה הדין היה מאברהם, דכתיב: מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו וגו' (שעיהו מא ב, הפטרת פרשת לך לך) - צדקה שעשה הוא, עמדה לו בכל מקום שהלך". אברהם מחוקק בכח הצדק והצדקה, דוד כמלך (בדרך) שם לחוק ומשפט, והיכן משה?

⁹ אברבנאל מתעורר לדון באריכות על 'העלמה' של פרשתנו אצל דוד ומה פשר החוק ומשפט שדוד מחוקק. הוא מציע שלוש סיבות לכך שהציווי בפרשתנו לא יכול היה לשמש דגם לדורות: האחת, שבמלחמת מדין מראש יצאו הלוחמים בשל כל העם ('נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים), השנייה שהציווי בפרשתנו נשמע כמו "מצוה לשעתה ולא כוללת לדורות", והשלישית, שהציווי בפרשתנו הוא לחלק "לכל העדה" ולכל אחד באמת לא ניתן דבר משמעותי, ואילו אצל דוד זה חוק שנוגע לאנשי הצבא בלבד: "ודוד בחר שבחלוקת שללו יקח כל אחד מהחלוצים שוה בשוה כאחד מהיושבים על הכלים, ומפני זה לא סמכו חלוקת שללם לענין מדין". ראה דבריו באריכות שם, כשהוא מסיים במשפט: "הנה אם כן עשה דוד כהוגן ממה שנטה מהמצוה האלקית, בהיות החלוקות מתחלפות באיכותם".

¹⁰ עד כאן לכאורה בדרכו של מדרש בראשית רבה. אבל מכאן ואילך – תוספת והרחבה.

¹¹ מדרש זה, בפרשת לך לך דוקא, חוזר ומדגיש את מקומה של פרשתנו, מקומו של הציווי למשה בתורה, בין אברהם ודוד. מדרש זה עקבי עם דבריו בפרשת מטות שראינו לעיל. הוא פותח כאמור בדברי מדרש בראשית רבה הנ"ל בפרשת לך לך, אבל ממשיך לפרשת מטות, לציווי על חלוקת המלקוח בין תופשי המלחמה ובין "כל העדה" וחוזר ומדגיש שמה שעשה דוד – מן התורה עשה! וזכה דוד שנקראת המצוה על שמו שנסתכחה ומשום שנסתכחה כנגד אנשי הצבא דוד זה חוק שנוגע לאנשי הצבא בלבד: "ודוד בחר כחמה כאן, במדבר פרק לא פסוק כז, שמקשר גם הוא את דוד ישירות עם אברהם: "הנה עיקר החוק היה מימות אברהם אבינו, כמו

שו"ת ויען יוסף אורח חיים סימן ז'¹²

והנה יש להשיב על זה דלא דמי להתם, דבשלמא שם אין לנו לימוד על זה דנשים לאו בני מלחמה נינהו, אלא סברא בעלמא הוא. ומצד הסברא אין לפוטרים אלא מעיקר המלחמה. מה שאין כן לעזור להאנשים בדברים שהם טפלים למלחמה, כגון לתקן מאכל וכיו"ב לאנשי המלחמה. וכגון לשמור הכלים וכדפרש"י פ' לך על הפסוק (בראשית י"ד כ"ד) ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם דמגיע להם חלק משלל המלחמה. משום דזה צורך למלחמה ומזה אין סברא לפטור הנשים.¹³

אלשיך שמואל א פרק ל פסוק כג

והנה על זה אמר דוד: "לא תעשו כן אחי", כי אילו בכח ידכם הייתם מצילים, החרשתי. אך אשר אמרתם "אשר הצלנו", לא כן הוא. כי אם: "את אשר נתן ה' לנו וישמור אותנו", כי בהשגחה שלא על דרך טבע היה, וה' נתן לכל, ולא לכם לבדכם. והראיה כי השגחה היתה ולא בטבע, כי הנה "וישמור אותנו", כי לא נפקד ממנו איש, מה שאין כן בדרך טבע כי אם למות מכאן ומכאן.¹⁴ ועוד כי ויתן את הגדוד הבא עלינו בידנו, שעם היות גדוד שהוא גדול, שבטחו ברובם לבא עלינו, בידנו ארבע מאות איש. באופן כי אין ספק כי ה' נתן. ולמה יגרע היושבים על הכלים מאשר שללו מהם, שלא זיכה להם הוא יתברך מאשר היה להם.¹⁵

אליהו רבה (איש שלום) פרשה כג ד"ה במה קונה אדם

"ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך" (בראשית יד כא), "ויאמר אברם אל מלך סדום ... אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" (שם כב). אמר לו: שוטה, וכי לכסף וזהב אני צריך? לאבנים טובות וכל כלי חמדה אני צריך? הושלך מלפני ארצה, שלא נהייתי ממנון כלום, שנאמר: "אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' בלעדי רק אשר אכלו הנערים וגו' " (שם כג-כד). באותה שעה קידש אברהם אבינו שמו של הקב"ה ועמד והחזיר כל רכוש סדום ועמורה.¹⁶

שאמרו במדרש על הפסוק: ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם, אבל מציין את המיוחד בציווי בפרשתנו שהגם שיוצאי המלחמה היו מועטים (24 אלף לשיטת ר' עקיבא, 12 אלף לשיטת ר' ישמעאל, ספרי במדבר פרשת מטות פיסקא קנז), החלוקה היא חצי חצי בין המעטים ובין כל שאר העדה. בתוספת המכס הגבוה יותר על שאר העדה, נראה שבסופו של דבר קיבלו אנשי הצבא באופן משמעותי יותר. כולל שבט לוי שיצא אף הוא במלחמה זו (עפ"י הספרי הנ"ל). זו חלוקה מעניינת ולא ברור איך דוד חילק בין שש המאות שיצאו איתו למלחמה ובין המאתיים שנשארו מאחור, שהפכו לשומרי הכלים בעל כורחם משום שגרו. חצי חצי? לא סביר. לכל איש חלקו האישי?

¹² ר' יוסף ב"ר יעקב יחזקיה גרינוולד ז"ל, מאה 20, הונגריה, בלגיה, ארה"ב. משפחתו נרצחה בשואה, הוא שרד והקים בני-יורק לאחר המלחמה את מוסדות 'קהילת יעקב' פאפא ועמד בראשם.

¹³ בתשובה זו דן הרב יוסף גרינוולד על מצוות בניית בית המקדש, אם נשים מחויבות בה, לסייע לפחות, ונגרר להבדל בין מצווה זו (שלמסקנתו נשים פטורות ממנה כי היא מצווה שהזמן גרמא) ובין סיוע למלחמת מצווה שלפי מסקנתו נשים חייבות לפי "שאין לפטורם אלא מעיקר המלחמה". זה גם ההסבר שלו לדברי חז"ל שבמלחמת חובה "יוצא חתן מחדרו וכלה מחופתה" (סוטה מד ע"ב), שהגברים יוצאים להילחם והנשים: "לעזור להאנשים בדברים שהם טפלים למלחמה, כגון לתקן מאכל ... וכגון לשמור הכלים". ממילא, הנשים גם שותפות בשלל המלחמה כדין היושבים (היושבות) על הכלים. וכל זה מפי רב השייך לזרם סאטמר ...

¹⁴ שבמלחמה תמיד יש הרוגים מכאן או מכאן.

¹⁵ והוא מעלה שם בהמשך עוד טיעון של דוד כנגד אלה שלא הסכימו להתחלק בשלל עם היושבים על הכלים, שאם כן, לא יהיה מי שילך למשימות עורף אלה (הפתרון, ע"י הנשים לעיל?). אבל עיקר טיעונו הוא שחלוקת השלל בין כל המעורבים במלחמה, בחזית או בעורף, יסודה בהכרה שהניצחון ושלל האויבים בא מסייעתא דשמיא ולא מכוחי ועוצם ידי. נכון שהלוחמים בחזית משליכים נפשם מנגד ולכאורה מגיע להם יותר, אבל ההשגחה העליונה היא שהביאה את הניצחון והשלל, וזו פרושה על הכל. ואולי מכאן גם חלקה של "כל העדה" בפרשתנו. ראה בכיוון זה גם פירוש רלב"ג שם, אשר מוסיף גם את הטיעון הצבאי שמי שנשאר בעורף מגן מפני אנשי המלחמה התוקפים של האויב: "כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלוקו - אמר להם לאמת שאין ראוי שיעשה כמו שאמרו, לפי שאין זכות האדם בשלל מפני הסתכנו בירידה אל המלחמה. כי אשר ירד אל המלחמה ואשר ישב על הכלים לשמרם מהאנשים הבאים למלחמה, הוא חולק עם היורדים למלחמה. ואף על פי שאינו מסתכן שם. וזה דבר מבואר. ולזה אין ראוי שתאמרו שתזכו בשלל אתם לבדכם שירדתם במלחמה. מצורך לזה שזה לא היה בעוצם ידכם אבל היה בעזר אלהי בזכות כולנו - אשר הלכו ואשר נשאר".

¹⁶ המקרה של אברהם הוא באמת מיוחד משום שהוא לא רק מקפיד לתת לאנשי ענר אשכול וממרא שסייעו לו בעורף ובישיבה על הכלים את חלקם, אלא גם מחזיר בצדקותו (ובחוסר רצונו ליהנות כלום מחמשת מלכי סדום ועמורה) את כל הרכוש למלך סדום. כל כך, עד שאברהם (עפ"י) נאלץ אפילו להתנצל על שנתן מה שנתן לענר אשכול וממרא, וגם על המעשר שנתן למלכי צדק. ראה פירוש אלשיך בראשית פרשת לך לך פרק יד פסוק כד: "ואמר בלעדי, כלומר, מופרש ממני הוא הרכוש כדי לתת לך שלא אכלתי ממנו מפני קידוש ה', וזהו אומרו בלעדי רק וכו', מיעט במילת רק, המעשר שנתן לכהן והוא על כי מן הדין של אברהם היה". ובסוף כולם קבלו רק הוא ואנשיו שנלחמו, לא לקחו דבר מהשלל שעפ"י דיני המלחמה שייך להם! אז מצד הצדקות של אברהם, אין זה אולי תקדים שניתן להישען עליו. אברהם קידש את שמו של הקב"ה במעשים אלה ולא נהג כדיני מלחמה. ראה גם אליהו רבה (איש שלום) פרשה כד ד"ה אנכי ה' אלהיך: "ולא תחמוד קיים אברהם, שנאמר אם מחוט ועד שרוך נעל וגו', בלעדי רק אשר אכלו הנערים וגו' ". אולי הקיצון מכלום הם דברי הגמרא במסכת חולין פט ע"א: "א"ר אבא: קשה גזל הנאכל, שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו, שנאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים". גם המעט שנתן אברהם לענר אשכול וממרא היה כביכול גזל!

כלי יקר בראשית פרק מט פסוק כז

"בנימין זאב יטרף בבוקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" ... וסמך ענין זה לברכת זאב יטרף להוכיח גם את שופטי ישראל שלא יטרפו במלחמה יותר מכדי הצורך, כמו שנאמר: "שְׁרִיָּה בְּקִרְבָּה אֲרִיּוֹת שְׁאֲגִים שְׁפִטָּה זְאֵבֵי עָרֵב לֹא גָרְמוּ לְבָקָר" (צפניה ג ג) - מאשים אותם הנביא במה שטרפו יותר מן ההכרחי, על כן קראם "זאבי ערב", ואמר "לא גרמו לבוקר", כי לא ביקשו ההכרחי הניתן בבוקר.¹⁷ וכן מאשים את שאול שהיה מן בנימין: "ותעט אל השלל" (שמואל א טו יט), כי לא זכר ברכת יעקב לבנימין.¹⁸ אבל באברהם נאמר (בראשית יד כד) בלעדי אשר אכלו הנערים וגו', דוקא כדי אכילתם לקח ולא לחלק להם שלל מוֹתְרֵי. ובוזה נשא המשל מן הזאב הטורף לצורך מאכלו ולפעמים הוא טורף ומשחית ללא תועלת, וזה פירוש יקר.¹⁹

רמב"ן ויקרא פרק ז פסוק ט

"וכל מנחה אשר תאפה בתנור" - דרך הפשט ידוע בזה, שיצוה בנודר אחת משלש מנחות, מאפה תנור והמרחשת והמחבת, שיהיה לכהן המקריב אותם לבדו. ויאמר בכל שאר המנחות ... שיהו מתחלקות לכל בני אהרן, כלומר לכל בית אב שלהם ... ויהיה טעם ההפרש ביניהן, מפני שטרח הכהן באפייתן וראוי להרבות שכרו.²⁰ אבל רבותינו (מנחות עג א) לא רצו בכך ... ולכך ראו שפירוש "לכהן המקריב אותה" - לכהנים הטהורים הנמצאים שם. וכן מה שאמר, "והכהן המקריב את עולת איש", "והכהן אשר יכפר בו לו יהיה", כולם ... יהיו בשכר ההקרבה לכהנים הטהורים הנמצאים שם. שכולם הם מקריבים ביד או בצווי, כי היחיד מהם או השנים ושלה המקריבים, ברשות כולם הם עושים ובשליחותם, וכולם עומדים על הקרבן "כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו".²¹

שבת שלום**מחלקי המים**

מים אחרונים: נראה שלא יצאנו ידי הסבר מלא ולא ענינו על כל השאלות שהצבנו בראש דברינו (הערה 4 לעיל). איך בדיוק מתחלקים בשלל המלחמה? מה בדיוק לומדים מאברהם, מה מפרשת השבוע ומה מדוד? עכ"פ, המיוחד בפרשתנו הוא החלוקה עם "כל העדה", מה שלא מצאנו בדוד ולא באברהם.

¹⁷ פירוש כלי יקר מנתח שם את כפל הלשון בפסוק ומבחין בין מה שניתן "לעד" שהוא בבוקר שהוא דבר שניתן בפנים מאירות, ובן ה"שלל" (מלשון שלילה) שניתן בערב בפנים חשוכות. ראה דבריו שם.

¹⁸ שלא לטרוף יתר על המידה. מקובלת האמרה שחיות טורפות על מנת להשביע את עצמם ולא על מנת לצבור. אולי גם זה פירוש של הפסוק של יעקב לברכת בנימין.

¹⁹ כלי יקר (שחותם במספר מקומות את פירושו במשפט "זוה פירוש יקר", מנינו בעזרת המחשב כ- 50 מקומות. ראה בפרט דבריו בדברים כג ה: "זוה פירוש יקר יותר ממה שדיברו בזה כל המפרשים והותרו כל הספיקות שהקשו"), מדגיש את ההימנעות הראויה בכלל מלעוט על השלל ורואה באברהם את הדגם.

²⁰ עד כאן פשט המקרא שיש הבדל בין סוגי מנחות שונים, בבית המקדש, מי זכאי בתרומתם. אבל חז"ל דרשו אחרת, כפי שרמב"ן ממשיך.

²¹ רמב"ן (ובעקבותיו גם רבי בן אשר) שואל את המשפט מספר שמואל: "כי כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו", בדין חלוקת שלל המלחמה, לחלוקה שווה של המנחות כולן, בבית המקדש, בין כל הכהנים שבמשמרת - בין אלה שטרחו ולשו ואפו ובין אלה שעוסקים במלאכות אחרות במשמרת. יכול היה אולי רמב"ן לצטט פסוק בענייני המקדש עצמו ומשמרות הכהונה, דברים יח ח: "חֶלֶק קְחֶלֶק יֵאָכְלוּ לְבַד מִמֶּקְרִי עַל הָאֲבוֹת" - פסוק הדין בשוויון העבודה במקדש (להוציא קרבנות הרגל שבאים כתוספת, ראה ספרי דברים קסט, רמב"ם הלכות כלי המקדש פרק ד). אבל רמב"ן מעדיף לשאול פסוק דווקא מדיני חלוקת השלל במלחמה והדבר אומר דרשני. עד שנרד לעומק כוונת רמב"ן (אם לא נניח שזו רק אסמכתא לשונית-אסוציאטיבית), התוצאה היא שהוא יוצר שוויון ודמיון של מוטיב השליחות בעבודת המקדש עם מוטיב ההגנה על קדשי ישראל. שליחות הכהנים העומדים בחזית הקדושה (ומסתכנים בבלע את הקודש), לטובת שאר אחיהם ולטובת כלל ישראל, מקבילה לשליחות הלוחמים במלחמות מצווה (המסכנים נפשם כפשוטו) לטובת והגנת אחיהם היושבים על הכלים וכל בית ישראל שבעורף. עבודת המקדש כדומה לעבודת הגנה על כלל ישראל. בשניהם, מצווים העומדים בחזית להתחלק "כחלק כחלק" עם אחיהם שבשדות ובעורף.